

Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Social Sciences

ISSN 2564-6583 | e-ISSN 2602-229X |

KİTAPİYAT

BOOK REVIEW

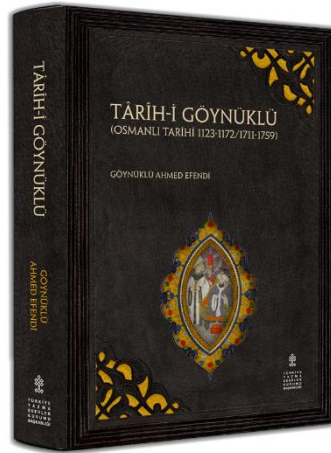
Târîh-i Göynüklü Osmanlı Tarihi 1123-1173/1711-1759, Haz. Songül Çolak/Metin Aydar, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2019.

Yılmaz KILIÇ^{1*}

¹ *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tokat, Türkiye.*

Geliş Tarihi/Received Date: 05.06.2020

Kabul Tarihi/Accepted Date: 12.06.2020

Please cite this paper as follows/Atf için:

Kılıç, Y. (2020). Kitabiyat: Tarih-I Göynüklü (Osmanlı Tarihi 1123-1173/1711-1759, Haz. Songül Çolak/Metin Aydar, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2019. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1): 69-72.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail: yilmazkilig019@gmail.com (Y. Kılıç)

GİRİŞ

Samsun Üniversitesi/İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Songül Çolak ve Erzurum Teknik Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi Metin Aydar tarafından kaleme alınan Târîh-i Göynüklü (Osmanlı Tarihi 1123-1173/1711-1759) adını taşıyan eser Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nca 584 sayfa olarak 2019 yılında okuyucuya sunulmuştur. Eser, Takdim, Önsöz, Kısaltmalar, Giriş, Müellif Göynüklü Ahmed b. Mahmûd ve Târîh-i Göynüklü, Metin Tesisinde Takip Edilen Usul, Metin, Kaynakça ve Dizin birimleri ile oluşturulmuştur.

Yazarlar, iki paragraf olarak tasarladıkları önsözün ilk satırlarında yazma eserlerin tarihi olayların aydınlatılması noktasındaki rolünü şu sözlerle açıklamışlardır: “*Yazma eserler kaleme alındıkları dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel dünyasını yansıtan birinci el kaynaklardır. Eğer bir müellif yazdığı dönemi ele alıyorsa o dönem olaylarının yakın tanığı durumundadır. Bu nedenledir ki bu kaynaklardan her gün bir yenisinin gün yüzüne çıkarılıp değerlendirilmesi, verilerinin anlaşılır kılınması tarihteki bir olaya bakışı değiştirebilecek kuvvettedir. Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung'ta bulunan ve Târîh-i Göynüklü olarak adlandırılıp neşre hazırladığımız eser de bunlardan biridir*”. Önsözün ikinci paragrafında eserin oluşturulması aşamasında emeği geçen kişilere teşekkür edilmiştir. “*Türkolojiye büyük katkıları olan ve her daim saygı ve hürmetle andığımız Prof. Dr. Barbara Kellner Heinkele'ye, metnin temininde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mustafa Çolak'a, her daim çalışmaya olan ilgisini gösteren Prof. Dr. Erhan Afyoncu'ya, metnin transkribinde emeği geçen Dr. Abdurrahman Sağırlı'ya, Arapça mektupların okunmasında desteklerini esirgemeyen Suzan-Sidra Rashoo'ya, Ahmet Acar'a, Kübra Kabakçioğlu'na, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit ile Çeviri ve Yayın Dairesi Başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya, Yazma Eser Uzmanı Muhammed Said Güler ve diğer tüm kurum çalışanlarına katkılarından dolayı teşekkürü bir borç biliriz*”.

Giriş kısmında yazarlar, birincil kaynak olarak kullanılan Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung Ms. or quart. 1209 numarada bulunan eserin ve müellifi Göynüklü Ahmed b. Mahmûd'un, XVIII. yüzyıl Osmanlı Devleti siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının yansıtılması açısından rolü üzerinde durmuştur. Prof. Dr. Songül Çolak'ın *Die Bedeutung des Geschichtsschreibers Ahmed b. Mahmud und seines Werkes Târîh-i Göynüklü als Quelle für die Geschichte des Osmanischen Reiches im 18. Jahrhundert*, isimli doktora tezinden farklı olarak bu çalışmada eser metninin müstakil neşrinin yapıldığı ifade edilmiştir.

“Müellif Göynüklü Ahmed B. Mahmûd” isimli bölümde ilk olarak müellifin -doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber- Mehmed Süreyya'ya dayanılarak 100 yıldan fazla yaşadığı ve Şaban 1172/Mart-Nisan 1759 tarihinde vefat ettiği yazılmıştır. Kendisinin 27 Şevvâl 1098 (5 Eylül 1687) tarihinde Osmanlı ordusunun Avusturya cephesinde yaşanan IV. Mehmed'in tahttan indirilip II. Süleyman'ın tahta geçirildiği isyana ve 5 Rebülevvel 1115/19 Temmuz 1703 tarihli Edirne Vakasına tanıklık ettiği göz önüne alınarak doğum tarihi 1650 civarları olarak kabul edilmiştir. Ahmed Efendi ile ilgili olarak değinilen ikinci husus nereli olduğudur. *Sicill-i Osmânî* yazarı Mehmed

Süreyya, müellifin Göynüklü olduğunu ifade etmiştir. Bölümün ilerleyen satırlarında Ahmed Efendi'nin üstlenmiş olduğu görevlerden bahsedilmiştir. Kendisinin 1123 (1711) tarihinde düzenlenen Prut Seferi'ne katılarak şahit olduklarını yazdığı ve *hazîne-i bîrûn kâtibi* sıfatı ile vazifeli olduğu belirtilmiştir. 10 Şevvâl 1128 (27 Eylül 1716) tarihinden 11 Cemâzielâhir 1129 (23 Mayıs 1717) tarihine kadar *mevkûfatçılık*, 13 Şevvâl 1132 (18 Ağustos 1720) tarihinde *cebeciler kâtibliği*, 8 Şevvâl 1134 (22 Temmuz 1722) tarihinden 22 Şevvâl 1135 (26 Temmuz 1723) tarihine kadar *büyük kale tezkireciliği*, 16 Muharrem 1143 (1 Ağustos 1730) tarihinde ikinci kez *büyük kale tezkireciliği*, 1 Zilhicce 1144 ile 1 Cemâziyelevvel 1145 (26 Mayıs 1732-20 Ekim 1732) tarihleri arasında *küçük ruznamçecilik*, 7 Receb 1153 (28 Eylül 1740) tarihinde *Anadolu Muhasebeciliği*, 14 Rebûlevvel 1162 (4 Mart 1749) tarihinde *anbâr emînliği* ve daha sonra atanıp ölene kadar devam ettireceği *şikk-ı sâni defterdârlığı* vazifelerini yapmıştır. *Sicill-i Osmânî*'de yazıldığına göre; Ahmed Efendi, 1172 Şaban'ında (Mart-Nisan 1759) vefat etmiştir.

“Târîh-i Göynüklü” isimli ikinci bölüm dört kısımdan müteşekkildir. “Eserin Şekil Özellikleri” başlığını taşıyan ilk kısımda eserin görsel özellikleri üzerinde durulmuştur. İfade edildiğine göre; Berlin Staatsbibliothek Orientabteilung Ms. or quart. 1209 numarada kayıtlı olan eser, 20x30 cm ebatlarında kahverengi meşin ciltlidir ve iç kısımları çiçek motifi ile süslenmiştir. Yazmanın büyük kısmında hat kullanılmış ise de divânî yazının tercih edildiği yerler de olmuştur. “Târîh-i Göynüklü, Aziz Efendi ve Ayn Ali Kanunnâmesi'nden günlük bilmecelere, dîvân-ı hümayunun elkab ve inşâ usullerinden bitkisel ilaçlara kadar yaklaşık 20 farklı konunun bulunduğu 372 varaklık bir mecmuanın bölümüdür”. Bu yazmada varaklar sıkışık şekildeki 33-34 satırdan oluşmaktadır.

“Eserin Muhtevası” isimli başlık altındaki ikinci kısımda öncelikle 1123-1172 (1711-1759) tarihleri arasında kapsayan *Târîh-i Göynüklü*'nün beş ana başlık altında incelenebileceği vurgulanmıştır. “Osmanlı-Rus Savaşı” isimli birinci başlık altında Ahmed Efendi'nin günlüğüne Osmanlı ordusunun 1 Muharrem 1123 (19 Şubat 1711) tarihinde İstanbul'dan Dâvûtpaşa Sahrâsı'na doğru hareket etmesinden bahsederek giriş yaptığı söylenmiştir. Konaklanan menziller ve konaklama süreleri, menziller arasındaki mesafeler anlatılmıştır. “Mora Seferi” isimli ikinci başlık altında sefere katılan Ahmed Efendi tarafından Modon Kalesi'ne gelene kadar ordunun geçtiği 58 menzilin tasvirlerinin yapıldığı dile getirilmiştir. İlgili bölüm ordunun İstanbul'a dönüp 29 Zilkade 1127 (26 Kasım 1715) tarihinde Burgas'a ulaşması ile nihayete ermiştir. “Nemçe (Avusturya) Seferi” isimli üçüncü başlık altında Rebûlevvel 1128 (Şubat 1716) tarihinden itibaren Davutpaşa Sahrâsı'nda toplanan ordunun geçtiği menziller, iki devlet arasındaki mektuplaşmalar, atama ve görevden almalar v.b. notlar mevcuttur. “Sûr-ı Hümayûn” isimli dördüncü başlık altında 27 Muharrem 1131 (20 Aralık 1718) tarihinde Nemçe elçisi için verilen ziyafete ve 1132 Şevvâl'inde yapılan Sûr-ı Hümayûn-ı Hitan şenlikleri ile ilgili bilgilere ilave olarak yapılan harcamalara yer verilmiştir. “Osmanlı-İran İlişkileri” isimli beşinci başlık altında Ahmet Efendi'nin Osmanlı Devleti ve İran arasındaki siyasi gelişmeleri, 21 Cemâziyelevvel 1149 (27 Eylül 1736) tarihinde yapılan barışı anlattığı belirtilmiştir.

“Eserin Dil ve Anlatım Özellikleri” temalı üçüncü kısımda ilk olarak Ahmed b. Mahmûd’un yaşadığı dönemin diplomatik, siyasi, askeri olayları, güneş tutulması, sosyal ve düğünler gibi toplumsal olayların aktarılmasındaki rolü üzerinde durulmuştur. Daha sonra Târîh-i Göynüklü’nün dili ve anlatım özellikleri açıklanmıştır. “Bunun hikmeti budur ki, sebep-i azli budur ki” gibi ifadelerden meselelerin sebep-sonuç bağlamında ele alındığı, “... bir vechle tahrîri mümkün değildir.” ifadesinden geniş ölçekli konuların anlatım yetersizliği, “Ba’zı dahi şeyler vardır, işbu mahalle kayd itmekde edeb itmişizdir.” ifadesinden yolsuzluk gibi utanç vesilesi olayların üzerinde durulmadığı anlatılmıştır. Üslup açısından eserin sade bir dille kaleme alındığı belirtilmiştir. Bazı kelimelerin yazımında tutarlılık ilkesinin ihlâl edildiği söylenmiştir. Örneğin; “bahçe” kelimesi “bağca”, “bahça” ve “bakça” gibi farklı formlarda yazılmıştır. Metinde tespit edilen hatalardan bir tanesi de farklı paşaların veziriazam olarak belirtilmesidir. Örneğin; 11 Haziran 1713 tarihinde Köse Halil Paşa, veziriazam olarak ifade edilmiştir. Nadiren de olsa tarihlendirme hatalarına rastlanılmıştır. Örneğin; “6 Ramazan 1127 tarihinin karşılığı 25 Ağustos 1127 olmalı iken müellif bir gün eksik hesap etmiştir.” Ahmed b. Mahmûd’un eserini yazarken benzetme ve tasvirlerle başvurduğu da dile getirilmiştir. Anlatımı güzelleştiren unsurlardan bir tanesi de aktarılan hadiseleri desteklemek için Kur’ân ayetlerinin ve deyimlerin kullanılması gösterilmiştir. Örneğin; Köse Halil Paşa’nın seraskerlik görevinden alınmasını anlatırken “Selâmetu’l-insân fi hıfzı’l-lisân” hadisi destekleme amacıyla kullanılmıştır.

“Eserin Kaynakları” isimli dördüncü kısımda müellifin şahit olduklarına, başvuru resmi vesikalara ve metinde izlenen yöneme değinilmiştir. “Müellifin Kendi Müşahedeleri” isimli başlık altında Ahmed b. Mahmûd’un 1711 Prut, 1715 Mora ve 1716 Avusturya seferlerinde olduğu ve gözlemlerine yer verdiği ifade edilmiştir. Müellifin yazdıklarından Osmanlı ordu durumu, seferlerde geçilen coğrafyalar ve sosyal hayat gibi konularda bilgiler elde etmenin mümkün olduğu anlatılmıştır. “Resmi Vesikalar” isimli başlık altında müellifin kullanmış olduğu hatt-ı hümayûnlar, sefer evrakları, râvilerden nakledilenler ve casuslardan elde edilen bilgiler zikredilmiştir.

Basit transkripsiyon usulünün benimsendiği ifade edilen “Metin Tesisinde Takip Edilen Usul” isimli başlık altında genel olarak Prof. Dr. Songül Çolak ve Arş. Gör. Metin Aydar’ın çalışmalarını yaparken tercih ettikleri yol ve yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. Örnek verecek olursak; tamlamalar (-), ayn harfleri (‘), uzun sesli harfler (^), Ahmed b. Mahmûd’un eserini kaleme alırken boş bıraktığı özel isimler [...], çalışma esnasında yapılan eklemeler [ ] işaretleri ile gösterilmiştir. Târîh-i Göynüklü’de imlâ kurallarının yer yer farklılaştığı söylenmiştir. Bunun en sık karşılaşılan örneklerinden birisi “Muhammed-Mehemmed” şeklinde yazılmış olan özel isimdir.

“Metin” isimli başlık altında *Târîh-i Göynüklü*’nün birebir transkripsiyonuna yer verilmiştir. Çalışma kaynakça ve dizin ile nihayete erdirilmiştir.